
Omzendbrief VR 2009/37

Aan de diensten van de Vlaamse overheid
Aan de Vlaamse instellingen
Aan de provinciegouverneurs
Aan de colleges van burgemeester en schepenen

Minister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Institutionele Hervormingen, Bestuurszaken, Buitenlands Beleid, Media, Toerisme, Havens, Landbouw, Zeevisserij en Plattelandsbeleid

Martelaarsplein 19, 1000 Brussel
Tel. 02 552 60 00 - Fax 02 552 60 01
kabinet.peeters@vlaanderen.be

Datum: 13 maart 2009

Betreft: richtlijnen voor de Vlaamse Regering, de diensten en instellingen van de Vlaamse overheid en de provincies en de gemeenten voor de bevestiging van de openbare gebouwen en de uitvoering van het Vlaams volkslied

Inhoud van deze omzendbrief

In deze omzendbrief komen de volgende onderwerpen aan bod:

- I De bevestiging van openbare gebouwen
  - 1 Toepassingsgebied
  - 2 Actuele wetgeving
  - 3 Bevestiging
    - 3.1 De data waarop de Vlaamse vlag en andere officiële vlaggen moeten worden gehesen
      - 1° De Vlaamse vlag
      - 2° De Belgische vlag
      - 3° De Europese vlag
    - 3.2 Schematisch overzicht van de data waarop de openbare gebouwen moeten worden bevestigd
  - 4 De orde van voorrang
  - 5 Enkele aanbevelingen
  - 6 Praktische raadgevingen en kwaliteitszorg
- II Uitvoering van het Vlaams volkslied
  - 1 Relevante wetgeving
  - 2 Richtlijnen voor de uitvoering van het Vlaams volkslied
    - 2.1 De voorgeschreven gelegenheden waarop het Vlaams volkslied gespeeld moet worden
    - 2.2 Interpretatie van de verplichte reglementering
  - 3 Het Vlaams volkslied
    - 3.1 Voorgeschiedenis
    - 3.2 Tekst van het Vlaams volkslied
    - 3.3 Houding bij het beluisteren van het Vlaams volkslied
  - 4 Praktische informatie over het Vlaams volkslied
- III Toezicht door de provinciegouverneurs
- IV Advies en informatie

I DE BEVLAGGING VAN DE OPENBARE GEBOUWEN

1 Toepassingsgebied

Deze omzendbrief bevat richtlijnen voor de Vlaamse Regering, de diensten en instellingen van de Vlaamse overheid en de provincies en de gemeenten. De richtlijnen gelden binnen het Nederlandse taalgebied en binnen het tweetalige gebied Brussel-hoofdstad voor de openbare gebouwen:

- waar diensten gevestigd zijn van de Vlaamse overheid of van instellingen die ressembleren onder de Vlaamse Gemeenschap of het Vlaamse Gewest, alsook voor de gebouwen van provincies en gemeenten, inclusief gebouwen van gemeentelijke en provinciale scholen;
- waar instellingen gevestigd zijn die wegens hun activiteiten of hun organisatie beschouwd moeten worden als instellingen die uitsluitend tot de Vlaamse Gemeenschap behoren.

Voor de toepassing van deze omzendbrief wordt onder diensten van de Vlaamse overheid verstaan:

- de departementen;
- de intern verzelfstandigde agentschappen;
- de publiekrechtelijk vormgegeven extern verzelfstandigde agentschappen;
- de kabinetten van de minister-president en de leden van de Vlaamse Regering;
- de strategische adviesraden van de Vlaamse Regering.

2 Actuele wetgeving

De regels over de bevestiging van openbare gebouwen bepalen onder meer:

- de data waarop bepaalde vlaggen moeten of mogen worden gehesen;
- de orde van voorrang of de volgorde waarin de vlaggen aan de masten moeten worden gehesen.

Relevante wetteksten:

- het koninklijk besluit van 5 juli 1974 betreffende de bevestiging van openbare gebouwen (Belgisch Staatsblad, 10 juli 1974), zoals gewijzigd bij de koninklijke besluiten van 15 oktober 1983 (Belgisch Staatsblad, 26 oktober 1983), 23 maart 1989 (Belgisch Staatsblad, 7 april 1989), 6 september 1993 (Belgisch Staatsblad, 9 september 1993) en 2 april 1998 (Belgisch Staatsblad, 4 april 1998);
- het koninklijk besluit van 5 juli 1974 betreffende de bevestiging van openbare gebouwen met de vlag van de Nederlandse Cultuurgemeenschap (Belgisch Staatsblad, 10 juli 1974);

- het decreet van 7 november 1990 houdende vaststelling van het wapen, de vlag, het volkslied en de feestdag van de Vlaamse Gemeenschap (Belgisch Staatsblad, 6 december 1990), zoals gewijzigd bij de decreten van 13 juni 1996 (Belgisch Staatsblad, 10 juli 1996), 15 juli 1997 (Belgisch Staatsblad, 29 augustus 1997) en 18 mei 1999 (Belgisch Staatsblad, 10 juli 1999);
- het decreet van 21 december 1994 houdende vaststelling van het wapen en de vlag van de provincies en gemeenten (Belgisch Staatsblad, 4 april 1995).

3 Bevlagging

3.1 De data waarop de Vlaamse vlag en andere officiële vlaggen moeten worden gehesen

1° De Vlaamse vlag

a) De Vlaamse vlag moet in elk geval uitgehangen worden op **11 juli**, de officiële feestdag van de Vlaamse Gemeenschap. Samen met de Vlaamse vlag mogen andere officiële vlaggen gehesen worden. Daarvoor moeten de instructies voor de orde van voorrang (zie punt 4) worden gevolgd.

b) De Vlaamse vlag moet eveneens uitgehangen worden op dezelfde data en onder dezelfde voorwaarden als de Belgische en de Europese vlag.

Concreet betekent dit dat de Vlaamse vlag ook gehesen moet worden op de **onderstaande data**:

- 17 februari (halfstok);
- 7 april;
- 1, 5, 8, 9 mei;
- 6, 11 juni;
- 2, 21, 22, 23 juli;
- 11 september;
- 24 oktober;
- 11, 15 november;
- dag van de Europese verkiezingen.

c) Ten slotte moet de Vlaamse vlag gehesen worden op de openbare gebouwen, **telkens als de Belgische of de Europese vlag wordt gehesen, ook als het niet om een officiële gebeurtenis gaat.**

2° De Belgische vlag

De nationale vlag moet op de volgende data worden gehesen:

- 17 februari (halfstok);
- 7 april;
- 1, 5, 8 mei;
- 6, 11 juni;
- 2, 21, 22, 23 juli;
- 11 september;
- 24 oktober;
- 11, 15 november.

Samen met de Belgische vlag mogen andere officiële vlaggen worden gehesen. Daarbij gelden de regels voor de orde van voorrang (zie punt 4).

3° De Europese vlag

De Europese vlag moet op de volgende data worden gehesen:

- 17 februari (halfstok);
- 7 april;
- 1, 5, 9 mei;
- 6, 11 juni;
- 2, 21, 22, 23 juli;
- 11 september;
- 24 oktober;
- 15 november;
- de dag van de Europese verkiezingen.

Samengevat betekent dat dus dat de Vlaamse, de Belgische en de Europese vlag steeds samen gehesen worden. Daarop zijn maar een paar uitzonderingen:

- op 8 mei en 11 november hoeven alleen de Vlaamse en de Belgische vlag gehesen te worden;
- op 9 mei en op de dag van de Europese verkiezingen hoeven alleen de Vlaamse en de Europese vlag gehesen te worden.

3.2 Schematisch overzicht van de data waarop de openbare gebouwen moeten worden bevlagd

In de onderstaande tabel worden de volgende afkortingen gebruikt:

- B: Belgische vlag;
- V: Vlaamse vlag;
- E: Europese vlag;
- P: vlag van de provincie;
- G: vlag van de gemeente.

De haakjes geven aan dat de vlaggen op de vermelde data **mogen** worden gehesen. De andere vlaggen **moeten** op die dagen worden gehesen, conform de regels voor de orde van voorrang (zie punt 4). Als er maar één mast is, dan moet de eerste verplichte vlag worden gehesen.

Datum	Reden	Vlag				
		B	V	E	P	G
17 februari (halfstok)	ter nagedachtenis van de overleden leden van de koninklijke familie	B	V	E	(P)	(G)
7 april	dag ter ere van de Belgische soldaten die overleden zijn tijdens vredesoperaties, inbegrepen de humanitaire operaties sinds 1945	B	V	E	(P)	(G)
1 mei	Dag van de Arbeid	B	V	E	(P)	(G)
5 mei	Dag van de Raad van Europa	B	V	E	(P)	(G)
8 mei	V-dag	B	V	(E)	(P)	(G)
9 mei	Dag van de Europese Gemeenschap	(B)	V	E	(P)	(G)
6 juni	verjaardag van Z.M. de koning	B	V	E	(P)	(G)
11 juni	verjaardag van H.M. koningin Fabiola	B	V	E	(P)	(G)
2 juli	huwelijksverjaardag van HH MM de koning en de koningin	B	V	E	(P)	(G)
11 juli	Feest van de Vlaamse Gemeenschap	(B)	V	(E)	(P)	(G)
21, 22, 23 juli	Nationale Feestdag	B	V	E	(P)	(G)
11 september	verjaardag van H.M. koningin Paola	B	V	E	(P)	(G)
24 oktober	Dag van de Verenigde Naties	B	V	E	(P)	(G)
11 november	Wapenstilstand	B	V	(E)	(P)	(G)
15 november	Koningsdag	B	V	E	(P)	(G)
	Dag van de Europese verkiezingen	(B)	V	E	(P)	(G)

4 De orde van voorrang

Voor de officiële vlaggen bestaat een orde van voorrang. Dat betekent dat de ene vlag voor een andere komt als ze samen moeten worden gehesen.

De orde van voorrang heeft te maken met het aantal beschikbare vlaggenmasten, meer bepaald met beschikbaarheid van een even (2, 4, 6 ...) of oneven (1, 3, 5 ...) aantal vlaggenmasten. Het aantal bepaalt in welke orde van voorrang de vlaggen worden gehesen.

De orde van voorrang is de volgende:

1	Belgische vlag	B
2	Vlaamse vlag	V
3	Europese vlag	E
4	vlag van de provincie	P
5	vlag van de gemeente	G

Die orde van voorrang komt tot uiting aan de vlaggenmasten: het nummer van voorrang van de vlag (1, 2, 3, 4, 5 ...) is hetzelfde als het nummer van de mast.

Als u het nummer van de mast wilt bepalen, gaat u - concreet of denkbeeldig - met de rug tegen het te bevlagen gebouw staan. Het heeft geen belang of die masten aan de gevel bevestigd zijn, op het dak geplaatst zijn of voor het gebouw staan ingeplant.

1° Het aantal vlaggenmasten is oneven (1, 3, 5 ...)

Bij een oneven aantal vlaggenmasten komt vlag 1 op mast 1, vlag 2 op mast 2 enzovoort.

5	3	1	2	4
---	---	---	---	---

(gebouw) ↑ kijkrichting

2° Het aantal vlaggenmasten is even (2, 4, 6 ...)

Ook bij een even aantal vlaggenmasten komt uiteraard vlag 1 op mast 1, vlag 2 op mast 2 enzovoort.

6	4	2	1	3	5
---	---	---	---	---	---

(gebouw) ↑ kijkrichting

Uit dit overzicht blijkt dat de volgorde van de vlaggen verschilt naargelang het om een even of oneven aantal vlaggenmasten gaat.

Als een of meer vlaggen niet worden gehesen, worden de daaropvolgende vlaggen een of meer rangen naar voren geschoven. Als bijvoorbeeld de Belgische vlag niet hoeft gehesen te worden, dan schuiven de Vlaamse vlag, de Europese vlag, de provincievlag en de andere vlaggen één plaats naar voren.

Hetzelfde geldt ook als een vlag tussen de andere vlaggen geschoven wordt. De vlag van bijvoorbeeld een vreemde nationale staat komt dan op vlaggenstok 2 en alle volgende vlaggen schuiven dan een plaats achteruit in de orde van voorrang.

5 Enkele aanbevelingen

1° Hijzen van vlaggen op een andere datum dan is voorgeschreven

Op de dagen dat er geen vlaggen gehesen hoeven te worden, mogen een of meer andere vlaggen worden uitgehangen. Daarbij gelden de volgende regels:

- a) aan de grote administratieve gebouwen van de Vlaamse overheid moet de Vlaamse vlag permanent uithangen;
- b) de gemeenten en provincies zijn vrij om permanent te bevlagen of niet. Die keuze valt onder de gemeentelijke en provinciale autonomie.

2° Themavlaggen

Als dat zinvol en mogelijk is, kunnen een of meer themavlaggen worden gehesen. Themavlaggen zijn geen officiële vlaggen, maar vlaggen die gemaakt worden voor een speciale gelegenheid, bv. de vlag met het symbool van het Festival van Vlaanderen. De orde van voorrang is afhankelijk van het soort vlaggen dat gehesen worden.

Als u de plaats van de themavlaggen wilt bepalen, gaat u - concreet of denkbeeldig - met de rug tegen het te bevlagen gebouw staan.

a) Alleen de themavlag en de Vlaamse vlag worden gehesen

Als u alleen de themavlag en de Vlaamse vlag moet hijsen, hangt u de Vlaamse vlag aan de rechtermast en de themavlag aan de linkermast.

b) De themavlag, de Vlaamse vlag en de federale (of Belgische) vlag worden gehesen

Als u de themavlag, de Vlaamse vlag en de federale (of Belgische) vlag moet hijsen, hangt u de federale (of Belgische) vlag aan de middelste mast, de Vlaamse vlag aan de rechtermast en de themavlag aan de linkermast.

3° Bevlaging voor buitengewone gebeurtenissen

Bij bijzondere gebeurtenissen zal de overheid specifieke instructies voor de bevlaging geven. Het gaat om gevallen zoals het huwelijk of het overlijden van het staats-hoofd, het officiële bezoek van buitenlandse staathoofden, specifieke herdenkingen of andere speciale omstandigheden en tragische gebeurtenissen.

6 Praktische raadgevingen en kwaliteitszorg

Met het oog op een correcte toepassing van de reglementering, moet u het aantal vlaggenmasten en hun materiële toestand controleren. U moet onder meer nagaan waar en op welke wijze de masten bevestigd zijn: bijvoorbeeld op het dak, aan de gevel, tegen het raam of op het trottoir voor het gebouw. Controleer ook of het hijsmechanisme naar behoren werkt en of het touwwerk in orde is.

Wat de vlaggen zelf betreft, moet u nagaan of voor alle voorgeschreven vlaggen (de Vlaamse, de Belgische, de Europese en eventueel de vlag van de provincie en de gemeente) de juiste heraldische kleuren of figuren werden gebruikt. Als er meer dan één vlag wordt gehesen, moeten alle vlaggen hetzelfde formaat hebben.

Als vlaggen uitgehangen worden, moet u erop toezien dat het resultaat mooi is om te zien. Dat houdt onder meer in dat de vlaggen schoon zijn en tijdig worden vervangen. Ook moet erop worden toegezien dat ze niet rond de vlaggenmast gedraaid raken. Ze moeten desnoods op en neer gelaten worden om ze los te schudden.

Vlaggenmasten die geïsoleerd staan, zijn gemakkelijker het voorwerp van vandalisme of van diefstal. In die gevallen moet u de vlaggen 's avonds binnenhalen.

II UITVOERING VAN HET VLAAMS VOLKSLIED

1 Relevante wetgeving

De volgende regelgevende teksten zijn van toepassing op de uitvoering van het Vlaams volkslied:

- het koninklijk besluit van 5 juli 1974 betreffende de uitvoering van het volkslied van de Nederlandse Cultuurgemeenschap (Belgisch Staatsblad, 10 juli 1974);
- het ministerieel besluit van 11 juli 1985 tot vaststelling van de versie van de tekst en de notatie van de melodie van het volkslied van de Vlaamse Gemeenschap (Belgisch Staatsblad, 11 juli 1985);
- het decreet van 7 november 1990 houdende vaststelling van het wapen, de vlag, het volkslied en de feestdag van de Vlaamse Gemeenschap (Belgisch Staatsblad, 6 december 1990), zoals gewijzigd bij de decreten van 13 juni 1996 (Belgisch Staatsblad, 10 juli 1996), 15 juli 1997 (Belgisch Staatsblad, 29 augustus 1997) en 18 mei 1999 (Belgisch Staatsblad, 10 juli 1999).

2 Richtlijnen voor de uitvoering van het Vlaams volkslied

2.1 Voorgescreven gelegenheden waarop het Vlaams volkslied gespeeld moet worden

Naar analogie van de verplichte reglementering voor het hijsen van de vlag van de Vlaamse Gemeenschap werd door de decreetswijziging van 18 mei 1999 (wijziging van het decreet van 7 november 1990) het uitvoeren van het Vlaams volkslied verplicht voorgeschreven in de onderstaande gevallen.

- Het volkslied van de Vlaamse Gemeenschap moet gespeeld worden bij officiële plechtigheden, ter gelegenheid van de feestdag van de Vlaamse Gemeenschap (11 juli), georganiseerd door de Vlaamse Gemeenschap, het Vlaamse Gewest, de Vlaamse Gemeenschapscommissie, of een provincie of gemeente van het Nederlandse taalgebied. Het Vlaams volkslied moet gespeeld worden bij het begin of bij het einde van de plechtigheid.

Aangezien het hier gaat om plechtigheden 'ter gelegenheid' van de feestdag van de Vlaamse Gemeenschap, houdt dat dus in dat de verplichting niet alleen geldt op 11 juli zelf, maar ook op andere data rond 11 juli. Veel 11 julivieringen vinden immers niet op 11 juli zelf plaats. Door de formulering in het decreet van 7 november 1990 worden ook die officiële plechtigheden aan de verplichting onderworpen.

- Het volkslied van de Vlaamse Gemeenschap wordt eveneens uitgevoerd, hetzij bij het begin, hetzij bij het einde van de officiële plechtigheden die georganiseerd worden door de Vlaamse Gemeenschap, het Vlaamse Gewest, de Vlaamse Gemeenschapscommissie, of een provincie of gemeente van het Nederlandse taal-

gebied, op de data waarvoor het hijsen van de vlag van de Vlaamse Gemeenschap is voorgeschreven (zie deel I van deze omzendbrief).

2.2 Interpretatie van de verplichte reglementering

De wettelijke bepaling voor het spelen van het Vlaams volkslied wordt zeer ruim opgevat. De verplichting geldt voor alle officiële plechtigheden op de data waarop de vlag van de Vlaamse Gemeenschap gehesen moet worden en is onafhankelijk van het feit of de plechtigheid plaatsvindt in een openbaar gebouw of op een andere plaats (bijvoorbeeld in open lucht).

Anderzijds is het wel zo dat de verplichting om het Vlaams volkslied uit te voeren niet zomaar geldt voor elke soort plechtigheid die een officieel karakter heeft en plaatsvindt op een van de data die in deel I van deze omzendbrief vermeld staan: het moet wel degelijk gaan om plechtigheden die precies plaatsvinden naar aanleiding van de gebeurtenis waarop de vlag wordt gehesen. Andere officiële plechtigheden, met een ander karakter, die toevallig op dezelfde dag plaatsvinden, vallen niet onder de verplichting. Zo hoeft het Vlaams volkslied niet uitgevoerd te worden bij een literatuurprijs die toevallig wordt uitgereikt op 11 juli of op een dag waarop de Belgische vlag gehesen moet worden.

Bovendien **mag** het Vlaams volkslied gespeeld worden telkens als het Belgisch volkslied wordt gespeeld. Daarbij moet de onderstaande orde van voorrang gerespecteerd worden.

1° De volksliederen worden bij het begin van de ceremonie gespeeld:

- 1 het Belgisch volkslied;
- 2 (eventuele) buitenlandse volksliederen;
- 3 het Vlaams volkslied.

2° De volksliederen worden op het einde van de ceremonie gespeeld:

- 1 het Vlaams volkslied;
- 2 (eventuele) buitenlandse volksliederen;
- 3 het Belgisch volkslied.

3 Het Vlaams volkslied

1° Voorgeschiedenis

De Vlaamse Leeuw, een 'Vlaams nationaal gezang voor de Vlamingen alleen geschapen' (Frans Eduard Lauwers) is sinds 1985 het officiële volkslied van de Vlaamse Gemeenschap.

Het Vlaams volkslied bestaat uit de eerste twee strofen van de Vlaamse Leeuw, op tekst van Hipoliet Van Peene en op muziek van Karel Miry. Het werd in 1847 geschreven in Gent.

2° Tekst van het Vlaams volkslied

De Vlaamse Leeuw

*Zij zullen hem niet temmen, de fiere Vlaamse Leeuw,
Al dreigen zij zijn vrijheid met kluisters en geschreeuw.
Zij zullen hem niet temmen zolang één Vlaming leeft,
Zolang de Leeuw kan klauwen, zolang hij tanden heeft.*

*Zij zullen hem niet temmen, zolang een Vlaming leeft,
Zolang de Leeuw kan klauwen, zolang hij tanden heeft.*

*De tijd verslindt de steden, geen tronen blijven staan.
De legerbenden sneven: een volk zal nooit vergaan .
De vijand trekt te velde omringd van doodsgevaar.
Wij lachen met zijn woede: de Vlaamse Leeuw is daar!*

*Zij zullen hem niet temmen zolang één Vlaming leeft,
zolang de Leeuw kan klauwen, zolang hij tanden heeft,
zolang de Leeuw kan klauwen, zolang hij tanden heeft.*

3° Houding bij het beluisteren van het volkslied

Het volkslied wordt rechtstaand beluisterd, waarbij een ernstige houding wordt aangenomen: de heren blootshoofd, strak in de houding en met de armen zijdelings naast het lichaam.

4 Praktische informatie over het Vlaams volkslied

Er zijn zeven versies van de Vlaamse Leeuw, het volkslied van de Vlaamse Gemeenschap, op cd uitgebracht. Die verschillende versies zijn voor uiteenlopend gebruik en voor verschillende omstandigheden bestemd. De cd is verkrijgbaar bij Eufoda, Blijde Inkomststraat 79-81, 3000 Leuven.

Alle partituren vindt u bij het Centrum voor Vocale Muziek vzw, Zirkstraat 36, 2000 Antwerpen.

III Toezicht door de provinciegouverneurs

Krachtens het decreet van 7 november 1990 houdende vaststelling van het wapen, de vlag, het volkslied en de feestdag van de Vlaamse Gemeenschap, zijn de **provin-**

ciégouverneurs belast met het toezicht op de naleving van de decretale voorschriften door de **provincies en de gemeenten** van het Nederlandse taalgebied. Als de provinciale of gemeentelijke overheden in gebreke blijven bij de verplichtingen voor de bevestiging of voor de uitvoering van het Vlaams volkslied, kunnen de provinciegouverneurs ambtshalve de nodige maatregelen treffen, zoals vermeld in het decreet.

IV Advies en informatie

Als u vragen hebt of meer informatie wenst over de interpretatie van de voorschriften voor het bevestigen van de openbare gebouwen of over de uitvoering van het Vlaams volkslied, kunt u contact opnemen met de dienst Protocol. U vindt de contactgegevens hieronder.

Diensten voor het Algemeen Regeringsbeleid
Afdeling Kanselarij – dienst Protocol
Koolstraat 35
1000 Brussel

Tel.: 02 553 26 13 - Fax: 02 553 26 31
E-mail: protocol@vlaanderen.be

Kris Peeters
Minister-president van
de Vlaamse Regering

Marino Keulen
Vlaams minister van Binnenlands Bestuur,
Stedenbeleid, Woning en Inburgering

Deze omzendbrief vervangt de omzendbrief VR 1999/37 van 22 oktober 1999.